

mgr  
Grzegorz Brach  
(Kraków)

## DYSFUNKCJONALNOŚĆ WSPÓŁCZESNEJ RODZINY

The dysfunctional family

# Dysfunkcjonalność współczesnej rodziny

## Wstęp

Rodzina dysfunkcyjna to rodzina o nieprawidłowych relacjach, takich, które uniemożliwiają prawidłowe funkcjonowanie systemu rodzinnego. Przyjmowane normy i pełnione role nie zostały wyraźnie nakreślone i zaakceptowane, a także kontakty z otoczeniem często nie są prawidłowe. Każdy system, w tym również system rodzinny, dąży do zachowania równowagi. Wszyscy członkowie rodziny starają się zachować równowagę i trwałość w relacjach pomiędzy sobą. Oczekiwany i pożądanym efektem tych działań jest zdrowie psychiczne rodziny – jeden z podstawowych czynników warunkujących właściwe wypełnianie podstawowych funkcji rodziny.

## Rodzina i jej funkcje

Funkcje rodziny wynikają ze szczegółowej analizy poszczególnych elementów występujących w definicji rodziny, którą określa się często jako grupę społeczną, stanowiącą zjednoczenie osób oparte na wierze w prawdziwą lub domniemaną łączność biologiczną, tradycję rodzinną i społeczną. Rodzina przekazuje dziedzictwo kulturowe następnym pokoleniom oraz wyróżnia się spośród innych grup następującymi cechami: wspólnym zamieszkaniem, nazwiskiem, własnością, ciągłością biologiczną, kulturą duchową. Rodzina jest instytucją realizującą podstawowe funkcje społeczne, od których zależy istnienie i prawidłowe funkcjonowanie społeczeństwa. Zakres i liczba tych funkcji zmienia się zależnie od poziomu rozwoju społeczeństwa, poziomu uprzemysłowienia i urbanizacji oraz przemian kulturowych.

Wyczerpującą i pełną klasyfikację funkcji rodziny przedstawia Franciszek Adamski<sup>1</sup>, który dokonuje dwojakiego wyodrębnienia funkcji pełnionych przez rodzinę: uwzględniając znaczenie rodziny jako grupy i instytucji społecznej oraz biorąc pod uwagę aspekt trwałości i zmienności owych funkcji, a przez to ich znaczenia dla samej rodziny.

<sup>1</sup> F. Adamski, *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Kraków 2002, s. 36-38.

Pierwsze podejście pozwala wyróżnić:

1. Funkcje instytucjonalne, dotyczące rodziny i małżeństwa jako instytucji społecznych, do których należą:

- funkcja prokreacyjna albo biologiczna, podtrzymująca ciągłość społeczeństwa;
- funkcja ekonomiczna, polegająca na dostarczaniu dóbr materialnych rodzinie;
- funkcja opiekuńcza, zabezpieczająca członków rodziny w określonych sytuacjach życiowych;
- funkcja socjalizacyjna, polegająca na wprowadzaniu członków rodziny w życie społeczne i przekazywaniu im wartości kulturowych;
- funkcja stratyfikacyjna, gwarantująca członkom rodziny określony status życiowy oraz wyznaczająca ich przynależność do określonej klasy czy warstwy społecznej;
- funkcja integracyjna, będąca funkcją społecznej kontroli zachowań poszczególnych członków rodziny.

2. Funkcje osobowe, dotyczące rodziny jako grupy społecznej, w skład których wchodzi:

- funkcja małżeńska, zaspokajająca potrzeby życia intymnego małżonków;
- funkcja rodzicielska, która zaspokaja potrzeby uczuciowe rodziców i dzieci;
- funkcja braterska, zaspokajająca potrzeby uczuciowe braci i sióstr.

Funkcje rodziny rozważane z punktu widzenia ich trwałości i zmienności oraz ich znaczenia dla rodziny<sup>2</sup>, Franciszek Adamski podzielił na:

1. Funkcje istotne (pierwszorzędne), do których zaliczył:

- funkcję prokreacyjną;
- funkcję socjalizacyjną;
- funkcję miłości.

2. Funkcje akcydentalne (drugorzędne) obejmujące:

- funkcję ekonomiczną;
- funkcję opiekuńczą;
- funkcję stratyfikacyjną;
- funkcję rekreacyjną;
- funkcję religijną.

Ponadto Franciszek Adamski wyróżnił trzy typy funkcji w odniesieniu do przemian jakie towarzyszą rodzinie:

<sup>2</sup> Tamże, s. 42-43.

- Funkcje pełnione wyłącznie przez rodzinę, a przez to nie mogące ulegać jakimkolwiek fluktuacjom (zmianom), do której wyłącznie należy funkcja prokreacyjna;
- Funkcje niezmiennie lub zmienione niewiele ale w zasadzie pozostające przy rodzinie, do której należy cała sfera emocjonalna, na której tle kształtuje się cała więź rodzinna;
- Funkcje pozostające w zasięgu wpływu rodziny, lecz dzielone jednocześnie z innymi instytucjami, do której zalicza się socjalizację – wychowanie i kształcenie dzieci, opiekę nad poszczególnymi członkami rodziny, sferę działalności gospodarczej, kulturalno-rozrywkowej i kształtowanie systemu norm regulujących zachowania a wynikających z przyjętego w rodzinie światopoglądu.

Funkcja rodziny, według Zbigniewa Tyszki<sup>3</sup>, to „wyspecjalizowane oraz permanentne działania i współdziałania członków rodziny, wynikające z bardziej lub mniej uświadomianych sobie przez nich zadań, podejmowanych w ramach wyznaczonych przez obowiązujące normy i wzory, a prowadzące do określonych efektów głównych i pobocznych”. Zbigniew Tyszka wymienia dziesięć komplementarnych funkcji rodziny:

1. Funkcja materialno-ekonomiczna; zaspokojenie potrzeb materialnych rodziny, partykularyzacja dochodów członków rodziny (w większości zarobkują oboje małżonkowie i dorastające dzieci, część dochodów trafia do wspólnej „kasy”, reszta – w gestii poszczególnych członków rodziny);

2. Funkcja opiekuńczo-zabezpieczająca; zabezpiecza wszystkich członków potrzebujących pomocy, zapewnia jej członkom codzienne usługi (mieszkanie, wyżywienie, odzież) oraz opiekę ludziom starszym lub chorym;

3. Funkcja prokreacyjna; zaspokaja potrzeby rodzicielskie i emocjonalne, oznacza, że jest to jedyna grupa społeczna rozszerzająca się dzięki funkcjom biologicznym, dostarczając nowych członków dla swojej grupy i dla całego społeczeństwa;

4. Funkcja seksualna; małżeńskie współżycie seksualne, jako najbardziej cenione pod kątem jakości przeżyć i pełnej satysfakcji obojga małżonków, nie zawsze musi być związane z prokreacją;

5. Funkcja legalizacyjno-kontrolna; dotyczy systemu wartościowo – normatywnego legalizującego takie zachowania jak: współżycie seksualne, posiadanie dzieci, ograniczona nieformalna kontrola rodziny nad jej członkami (autonomizacja członków, zwiększony czas przebywania poza domem, zanik norm i sposobów właściwego postępowania – przestępczość);

6. Funkcja socjalizacyjna; przekazuje dorobek kultury społeczeństwa, modele zachowań, system wartości, normy społeczne itp. oznacza stosunek ro-

<sup>3</sup> Z. Tyszka *Sociologia rodziny*. Warszawa 1979. *PAUM* = 40. 66.

dziny do dzieci, które przez życie w niej, wrastają w społeczeństwo, oraz dostosowywanie się małżonków do siebie, zakres zawężony na skutek działania innych instytucji; nieprawidłowa socjalizacja sprzyja patologii społecznej; brutalizacja treści płynących ze środków masowego przekazu – stąd rola rodziny w dostarczaniu odpowiedniego systemu wartości i zainteresowań, umożliwiających dokonanie, przez młodych ludzi, odpowiedniej selekcji, emancypacja dzieci, a zwłaszcza młodzieży (większa swoboda, niezależność, zmniejszenie świadomego wpływu rodziców na dzieci oraz wpływów wewnątrzrodzinnej, spontanicznej socjalizacji); różnicowanie się postaw życiowych i działań wychowawczych matek i ojców (indywidualizacja oddziaływań);

7. Funkcja klasowa ; przynależność do określonej struktury społecznej;

8. Funkcja kulturalna; przekazuje i wzmacnia dziedzictwo kulturowe rodziny, społeczeństwa, narodu;

9. Funkcja rekreacyjno-towarzyska; rodzina jest tu traktowana jako przystań chroniąca jej członków przed wrogiem światem zewnętrznym, zapewniająca odpoczynek po stresującym dniu pracy oraz zapewniająca regenerację sił;

10. Funkcja emocjonalno-ekspresyjna; kontakty towarzyskie, wzrost rangi uczuć wyższych (miłość), małe wsparcie emocjonalne człowieka ze strony pozarodzinnych grup wspólnotowych; zapewnienie przez rodzinę, poczucia bezpieczeństwa, higieny psychicznej, równowagi emocjonalnej jednostki, umożliwienie ekspresji osobowości (niepowtarzalnych cech jednostki) i aprobowanie jej; im mniej konfliktowa i zdezorganizowana, tym skuteczniejsza jej funkcja emocjonalno-ekspresyjna.

Bardziej synkretyczny podział funkcji rodziny podaje Krystyna Ostrowska<sup>4</sup>. Rodzina spełnia trzy podstawowe funkcje: prokreacyjną, wychowawczą i ekonomiczną. Są one sprzężone ze sobą oraz mają istotne znaczenie dla członków rodziny i dla społeczeństwa.

1. Funkcja prokreacyjna. Jest jedną z ważniejszych w powstaniu i funkcjonowaniu zdrowej, prawidłowo rozwijającej się rodziny, której zadaniem jest wydawanie na świat potomstwa. Funkcja prokreacyjna zapewnia ciągłość trwania narodu, społeczeństwa i rodu.

2. Funkcja wychowawcza. Jest pierwszym i podstawowym podmiotem opieki nad dzieckiem oraz stanowi pierwszy, naturalny podmiot wychowania. Rodzina jako ważna instytucja w systemie wychowawczym spełnia następujące funkcje:

- a. opiekuńczą; troska o zapewnienie bytu materialnego, zdrowia rodziny;
- b. emocjonalną; zaspokajanie potrzeb bliskich, nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów, kształtowanie cech charakteru i umiejętności życia społecznego;

<sup>4</sup> K. Ostrowska, *Podstawowe funkcje rodziny* [w:] *Przygotowanie do życia w rodzinie* pod red. K. Ostrowskiej i M. Ryś, cz.1, Warszawa 1997.

c. kształcąca; rozwijanie zainteresowań poznawczych, kształcenie umiejętności i nawyków pracy;

d. aktywizacji twórczej; rozbudzanie zainteresowań oraz uczenie samokształcenia i samodoskonalenia się.

3. Funkcja ekonomiczna. Jest związana głównie z zapewnieniem jej odpowiednich warunków materialnego bytu, który pozwoli zaspokoić wszystkie naturalne potrzeby. O poziomie materialnego życia rodziny decyduje:

- a) sytuacja mieszkaniowa; rodzaj własności mieszkania lub domu, jego wielkość, standard i usytuowanie;
- b) dochody, w tym z pracy oraz ze świadczeń;
- c) dostęp do koniecznych usług ochrony zdrowia, opieki, wychowania, edukacji, kultury, wypoczynku, rekreacji i sportu;
- d) odpowiedni poziom usług społecznych dla osób niepełnosprawnych.

Maria Ziemska, pisząc o postawach rodzicielskich, które kształtują osobowość każdego młodego człowieka w rodzinie, wyróżniła następujące funkcje i zadania, jakie spełniać powinna każda rodzina<sup>5</sup>.

1. Prokreacyjna; w tej funkcji rodzina postrzegana jest jako swego rodzaju zespół osób, tworzących swoisty typ społeczności. Poprzez procesy biologiczne przyczynia się do zasilania tej społeczności przez nowonarodzone osoby. Należą one zarówno do mniejszej jego części, jaką jest rodzina, jak i do ogółu społeczeństwa. Dzięki procesom biologicznym w tym samym czasie następuje zasilenie grupy nowymi osobami, jak i zapewnienie twórcom, czyli mężowi i żonie zaspokojenia popędu seksualnego;

2. Produkcyjna; nowonarodzeni członkowie społeczeństwa, po dorosnięciu stają się nową siłą roboczą, posiadając różnorakie uzdolnienia dążą do ich rozwoju, jak i tym samym do kształtowania rozwijania się różnych dziedzin gospodarki. Takie działanie daje możliwość zatrudniania nowych osób, a więc i zarobkowania w różnych zakładach pracy. Dzięki temu uzyskują środki pieniężne, których używając zapewniają sobie dogodne życie (zaspokajanie potrzeb ekonomicznych);

3. Usługowo-opiekuńcza; zaspokaja potrzeby pojawiające się w życiu codziennym, czyli głodu, pragnienia, czystości, „dachu nad głową”, czy odzieży, itp., jak również dzięki niej członkowie rodziny, którzy nie potrafią działać samodzielnie, czego przyczyną jest np. wiek, choroba, kalectwo itp. mogą liczyć na zadbanie o nich i ich potrzeby. W prawidłowo funkcjonującej rodzinie członkowie powinni się czuć dobrze, ze względu na zaspokojenie ich wszelkich potrzeb, m.in. bytowych, opiekuńczych, troski, opieki, bycia potrzebnym – ogólnie bycia spełnionym;

<sup>5</sup> M. Ziemska, *Postawy rodzicielskie*, Warszawa, 2009, s. 57-64.



4. Socjalizacyjna; przy jej wykorzystaniu, młode osoby poznają, uczą się postaw, jakimi otaczają ich najbliżsi. Dzieci stają się jakby odzwierciedleniem swoich rodziców, którzy żyją w danym społeczeństwie. Ponadto rodzice pokazują swoim potomkom aspekty socjalizacyjne, czyli język, wzory zachowania występujące w danym otoczeniu, obyczaje, zasady moralne i kulturę. Zatem nowi członkowie dzięki tej funkcji poznają zwyczaje i normy, które obowiązują w danym społeczeństwie, czy środowisku;

5. Psychohigieniczna; zapewnia członkom rodziny odpowiedni rozwój psychiczny, jak również wszystkie podstawowe aspekty higieniczne, czyli m.in. poczucie bezpieczeństwa. Dzięki niej można poczuć się spełnionym, a uczucie lęku i obawy przed niepowodzeniem będzie nam obce. Jeśli założyciele rodziny dbają o prawidłową realizację tej funkcji, jednocześnie przyczyniają się do budowania wysokiego poczucia wartości, spełnienia siebie czy harmonii w psychice własnego dziecka. Często funkcja ta określana jest mianem funkcji, dzięki której następuje otwarte wyrażanie uczuć, swoich emocji, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych. Instytucja rodziny pomaga społeczeństwu w tworzeniu, rozkrzewianiu i zachowaniu atmosfery, która sprzyjałaby zdrowiu psychicznemu. Każdy członek rodziny może spełnić swoje pragnienia w zakresie emocjonalności. Są to m.in. miłość, uznanie, szacunek, przynależność itp.

### Dysfunkcyjność rodziny i jej przyczyny

Funkcje rodziny są ściśle związane z jej strukturą tzn. układem ról i pozycji społecznej oraz rzutują na charakter więzi łączących jej członków. Jakość i poziom wypełnianych przez rodzinę funkcji decyduje o końcowych skutkach jej funkcjonowania, wyrażających się w poziomie i stylu życia jej członków, w konfiguracji stosunków międzypokoleniowych, aspiracji i planów życiowych, uznawanych systemów wartości, stylu i jakości życia. Rodzina to również kategoria historyczna, podlegająca zmianie w zależności od epoki. Zasadniczymi czynnikami, które przeobrażają rodzinę są zmiany: ekonomiczne, ogólnocywilizacyjne, postępujące procesy industrializacji i urbanizacji, zmiany społeczne i kulturowe. W wyniku nagłych zmian, najczęściej na styku epok, rodzina przeżywa wewnętrzne konflikty, przechodzi istotne przeobrażenia struktury, funkcji, świadomości swych członków. Procesy wewnętrzne, przeobrażające rodzinę wywoływane są w znacznej mierze poprzez zewnętrzne, leżące poza nią, przyczyny wiążące się z przemianami makrostruktury społecznej i całego społeczeństwa globalnego<sup>6</sup>.

<sup>6</sup> Z. Tyska, A. Wachowiak., *Podstawowe pojęcia i zagadnienia socjologii rodziny*, Poznań, 1997, s. 5-6.

Gruntowne przemiany życia gospodarczego, społecznego i ustrojowego powodowały i nadal powodują oprócz niewątpliwych skutków pozytywnych, wiele następstw, które w poważnym stopniu dezorganizują życie rodzinne. Szczególną rolę w przemianach rodziny współczesnej odgrywają zmiany związane z przejściem od typu społeczeństwa rolniczego do przemysłowego i zmianą charakteru środowiska zamieszkania ludności<sup>7</sup>. Socjologowie oraz pedagodzy badający zjawiska społeczne wymieniają makrosocjalne oraz mikrosocjalne przyczyny dysfunkcyjności rodzin.

Spośród wielu najczęściej wymienianych negatywnych rezultatów przemian, będących czynnikami zagrażającymi normalnemu funkcjonowaniu rodziny to:

- spadek statusu ekonomicznego i socjalnego zarówno jednostek, jak i rodzin, a co za tym idzie niektórych grup zawodowych i w konsekwencji społeczności lokalnych,
- degradacja środowiska naturalnego,
- wysokie bezrobocie, w szczególności wśród kobiet, bieda czy wręcz ubóstwo,
- obniżanie się poziomu edukacji, nauki, słaba dostępność do świadczeń zdrowotnych, postępujący rozwój społeczności miejskiej,
- wzrost wszelkich rodzajów ruchliwości społecznej,
- wygasanie starych tradycji obyczajowych,
- alkoholizm i narkomanię,
- dezorganizację w zakresie pracy,
- również tak monitorowaną w ostatnich kampaniach politycznych kwestię spadku liczby dzieci w rodzinie.
- niemożność zaspokojenia potrzeb mieszkalnictwa.

Adam Minkiewicz za niemniej istotne uważa zagrożenia sfery społecznej, dotyczącej takich potrzeb i możliwości, jak: więzi rodzinne, więzi międzyludzkie, integracja, solidarność grupowa, sens istnienia, tym bardziej że obserwujemy wyraźne „rozchwianie” struktur politycznych, gospodarczych, społecznych i moralnych<sup>8</sup>.

Według Henryka Cudaka<sup>9</sup> przyczyn dysfunkcyjności rodziny należy doszukiwać się w dwóch grupach uwarunkowań. Pierwsza grupa przyczyn związana jest ze zjawiskami makrostruktury społecznej. Należą do nich:

<sup>7</sup> F. Adamski, *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Kraków 2002, s. 209.

<sup>8</sup> A. Minkiewicz, *Kryzys więzi rodzinnych i niektóre jego konsekwencje społeczne i kulturowe*, [w:] *Rodzina – jej funkcje przystosowawcze i ochronne*, [red.] E. Haloń, Warszawa 1995, s. 69.

<sup>9</sup> H. Cudak, *Dysfunkcje rodziny i jej zagrożenia opiekuńczo – wychowawcze* [w:] *Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy*, nr 1(2) 2011, s. 7-14.

- bezrobocie,
- kryzys gospodarczy państwa,
- atomizacja życia społecznego,
- niski poziom ekonomiczny społeczeństwa,
- konflikty społeczne,
- niski poziom kultury pedagogicznej społeczeństwa,
- degradacja wartości społecznych,
- migracja ludności w społeczeństwie,
- wzrost tolerancji i dewaluacji norm społecznych,
- przenikanie wzorów zachowań, często niekorzystnych, z państw Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych.

Do przyczyn dysfunkcyjności tkwiących w środowisku rodzinnym należy zaliczyć:

- niewydolność opiekuńczo-wychowawczą rodziny,
- konflikty w rodzinie,
- alkoholizm jednego bądź obojga rodziców,
- uzależnienie narkotykowe u rodziców,
- niska kultura pedagogiczna rodziców,
- ubóstwo materialne rodziny,
- przestępczość rodziców,
- rozbitcie struktury rodzinnej,
- rozluźnienie, bądź brak więzi emocjonalnej w rodzinie,
- traumatyczna atmosfera życia domowego,
- negatywne postawy rodzicielskie i cechy osobowe rodziców.

Badacze tej problematyki, (między innymi Wanda Sztander, Maria Kucińska, Lidia Cierpiałkowska, Jerzy Mellibruda, Maria Ryś, Bohdan T. Woronowicz) definiują to pojęcie precyzyjnie i wyczerpująco<sup>10</sup>. O rodzinie dysfunkcyjnej jest mowa, gdy nie spełnia ona należycie swych zadań zarówno względem społeczeństwa (a więc funkcji prokreacyjnej, usługowo-opiekuń-

<sup>10</sup> Zob. M. Kucińska, *Alkoholowy dom i życie z alkohikiem*. „Świat Problemów”, 10 81 /1999, s. 32-34; A. Klodecki, *Funkcjonowanie rodziny z problemem alkoholowym*. [w:] E. Milewska, A. Szymanowska [red.]. *Rodzice i dzieci. Psychologiczny obraz sytuacji problemowych*, Warszawa, 2000, s. 170-184; L. Cierpiałkowska, *Alkoholizm. Przyczyny, leczenie, profilaktyka*. Poznań, 2000; J. Mellibruda, *Psychologiczna analiza funkcjonowania alkoholików i członków ich rodzin*, Warszawa, 1999; M. Ryś, *Rodzina z problemem alkoholowym jako rodzina dysfunkcyjna* [w:] „Studia nad Rodziną”, 2/1998, s. 65-74; M. Ryś, *Role pełnione w rodzinie z problemem alkoholowym a poczucie własnej wartości i relacje interpersonalne z najbliższymi u Dorosłych Dzieci Alkoholików* [w:] „Wokół uzależnień Kwartalnik Naukowy” 4(8) 2011; W. Sztander, *Co to jest rodzina alkoholowa?* „Świat Problemów”, 12/1995, 4-7; W. Sztander, *Rodzina z problemem alkoholowym*, Warszawa 1993.

czej, socjalizacyjnej, psycho-higienicznej), jak i wobec swych członków (funkcji ekonomicznej, zaspokojenia potrzeb bytowych i opiekuńczych, czy emocjonalnych). Rodziny dysfunkcyjne nie wykonują należycie swoich obowiązków wobec dzieci. Należą do nich:

- rodziny rozbite, rodziny, w których występują bardzo poważne konflikty rzutujące na rozwój psychiczny dzieci,
- rodziny, w których członkowie popełniają przestępstwa, uprawiają prostytucję lub są poważnie chorzy fizycznie lub psychicznie,
- rodziny, w których nadużywa się alkoholu.

Zatem rodzina dysfunkcyjna to taka, która nie spełnia swoich zadań, do których należy zabezpieczenie przetrwania i rozwoju swoim członkom, zaspokojenie potrzeb emocjonalnych swoich członków, znalezienie równowagi pomiędzy autonomią a zależnością, nauka zachowań społecznych i seksualnych, zapewnienie rozwoju i wzrostu wszystkich jej członków, rozwinięcie poczucia własnej tożsamości, funkcje socjalizacyjne. Makrospołeczne uwarunkowania, powodujące dysfunkcyjność rodziny, mają bezpośredni bądź pośredni wpływ na jej funkcjonowanie jako mikrostruktury społecznej. Wymienione czynniki zarówno zewnątrzrodzinne, jak i wewnątrzrodzinne kumulują się i tworzą złożony spłot przyczyn i zaburzeń w wypełnianiu zadań rodzicielskich, powodując dysfunkcje rodziny o różnym stopniu i zakresie.

### Zakończenie

Grupa przyczyn dysfunkcyjności rodziny niewątpliwie nie stanowi katalogu zamkniętego. Jednak te przyczyny należą do najważniejszych. Niweczny porządek i ład społeczny rodzin, utrudniają właściwe funkcjonowanie. Powyższe czynniki nie oddziałują epizodycznie, pojedynczo, w oderwaniu od siebie. Rodzina w tym samym czasie może być poddana interakcji wielu różnych negatywnych czynników i stać się rodziną dysfunkcyjną. W ekstremalnych przypadkach powyższe przyczyny wywołują rozpad podstawowej komórki społecznej – rodziny.

### Streszczenie

Rodzina jest instytucją realizującą podstawowe funkcje społeczne, od których zależy istnienie i prawidłowe funkcjonowanie społeczeństwa. Funkcje rodziny wynikają ze szczegółowej analizy poszczególnych elementów występujących w definicji rodziny, którą określa się często jako grupę społeczną, stanowiącą zjednoczenie osób oparte na wierze w prawdziwą lub domniemaną łączność biologiczną, tradycję rodzinną i społeczną. Rodzina przekazuje dziedzictwo kulturowe następnym pokoleniom oraz wyróżnia się spośród innych grup następującymi cechami: wspólnym zamieszkaniami, nazwiskiem, własnością, ciągłością biologiczną, kulturą duchową. Funkcje rodziny są ściśle związane z jej strukturą tzn. układem ról i pozycji społecznej oraz rzutują na charakter więzi łączących jej członków. Jakość i poziom wypełnianych przez rodzinę funkcji decyduje o końcowych skutkach jej funkcjonowania, wyrażających się w poziomie i stylu życia jej członków, w konfiguracji stosunków międzypokoleniowych, aspiracji i planów życiowych, uznawanych systemów wartości, stylu i jakości życia. Rodzina dysfunkcyjna to rodzina o nieprawidłowych relacjach, takich, które uniemożliwiają prawidłowe funkcjonowanie systemu rodzinnego.

Przyjmowane normy i pełnione role nie zostały wyraźnie nakreślone i zaakceptowane, a także kontakty z otoczeniem często nie są prawidłowe. W wyniku nagłych zmian, najczęściej na styku epok, rodzina przeżywa wewnętrzne konflikty, przechodzi istotne przeobrażenia struktury, funkcji, świadomości swych członków. Procesy wewnętrzne, przeobrażające rodzinę wywoływane są w znacznej mierze poprzez zewnętrzne, leżące poza nią, przyczyny wiążące się z przemianami makrostruktury społecznej i całego społeczeństwa. rodzina dysfunkcyjna to taka, która nie spełnia swoich zadań, do których należy zabezpieczenie przetrwania i rozwoju swoim członkom, zaspokojenie potrzeb emocjonalnych swoich członków, znalezienie równowagi pomiędzy autonomią a zależnością, nauka zachowań społecznych i seksualnych, zapewnienie rozwoju i wzrostu wszystkich jej członków, rozwinięcie poczucia własnej tożsamości, funkcje socjalizacyjne. Makrospołeczne uwarunkowania, powodujące dysfunkcyjność rodziny, mają bezpośredni bądź pośredni wpływ na jej funkcjonowanie jako mikrostruktury społecznej. Wymienione czynniki zarówno wewnątrzrodzinne, jak i wewnątrzrodzinne kumulują się i tworzą złożony spłot przyczyn i zaburzeń w wypełnianiu zadań rodzicielskich, powodując dysfunkcje rodziny o różnym stopniu i zakresie.

**Słowa kluczowe:**

rodzina, dysfunkcyjność, społeczeństwo.

### Summary

The family is the institution carrying out the basic social functions on which the very existence and proper functioning of the society depends. These functions result from the detailed analysis of the particular elements that are present in the very definition of the family. The family is defined as a social group, a union of persons that is based on the believe in true or presumed biological connection, the family tradition and social tradition.

The family passes on the cultural heritage to next generations and distinguishes itself from other groups by the following features: common residence, surname, ownership, biological continuity and spiritual culture. The functions of the family are closely related to its structure i.e. the arrangements of roles and the social status. They also have an impact on the character of the bonds between its members.

The dysfunctional family is the one with incorrect relations that does not allow the proper functioning of the family system. The dysfunctional family is the one that does not realize its tasks which include securing the survival and development of its members, satisfying the emotional needs of its members, finding a balance between the autonomy and dependance, learning and teaching the social and sexual behaviours, ensuring the development and growth of all its members, developing the sense of identity.

**Key words:**

family, relations, dysfunctions.



Grzegorz Brach

- Adamski F., *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Kraków 2002.
- Cierpialkowska L., *Alkoholizm. Przyczyny, leczenie, profilaktyka*. Poznań, 2000.
- Cudak H., *Dysfunkcje rodziny i jej zagrożenia opiekuńczo – wychowawcze* [w:] *Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy*, nr 1(2) 2011.
- Kucińska M., *Alkoholowy dom i życie z alkoholikiem*. „Świat Problemów”, 10 81 /1999 Klodecki A., *Funkcjonowanie rodziny z problemem alkoholowym*. [w:] Milewska E., Szymanowska A. [red.]. *Rodzice i dzieci. Psychologiczny obraz sytuacji problemowych*, Warszawa, 2000.
- Mellibruda J., *Psychologiczna analiza funkcjonowania alkoholików i członków ich rodzin*, Warszawa, 1999.
- Minkiewicz A., *Kryzys więzi rodzinnych i niektóre jego konsekwencje społeczne i kulturowe*. [w:] *Rodzina – jej funkcje przystosowawcze i ochronne*, [red]. E. Haloń, Warszawa 1995.
- Ostrowska K., *Podstawowe funkcje rodziny* [w:] *Przygotowanie do życia w rodzinie* pod red. Ostrowskiej K., Ryś M., cz. I, Warszawa 1997.
- Ryś M., *Rodzina z problemem alkoholowym jako rodzina dysfunkcyjna* [w:] „*Studia nad Rodziną*”, 2/1998.
- Ryś M., *Role pełnione w rodzinie z problemem alkoholowym a poczucie własnej wartości i relacje interpersonalne z najbliższymi u Dorosłych Dzieci Alkoholików* [w:] „*Wokół uzależnień Kwartalnik Naukowy*” 4(8) 2011.
- Sztander W., *Co to jest rodzina alkoholowa?* „Świat Problemów”, 12/1995.
- Sztander W., *Rodzina z problemem alkoholowym*, Warszawa 1993.
- Tyszka Z., *Socjologia rodziny*, Warszawa 1979.
- Tyszka Z., Wachowiak A., *Podstawowe pojęcia i zagadnienia socjologii rodziny*, Poznań, 1997.
- Ziemska M., *Postawy rodzicielskie*, Warszawa, 2009.

**Grzegorz Brach** – magister, absolwent filologii polskiej na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie, studia podyplomowe z administracji publicznej na Wydziale Prawa i Administracji UJ oraz z zarządzania finansami publicznymi w MWSE w Tarnowie. Pedagog z długoletnim stażem, od końca lat 90. samorządowiec, najpierw radny rady gminy, później przez trzy kadencje wójt, pracownik Urzędu Marszałkowskiego w Krakowie.